Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Специальная (коррекционная) общеобразовательная школа-интернат
для слепых и слабовидящих имени В.Ш.Дагаева»

Приложение 1
к АООП НОО

Утверждаю
Директор ГБОУ «С(к)ОШИСС имени В.Ш.Дагаева»
_______________ / Ч.А.Гайрабеков/

Приказ № 79 от _31 08_ 2023 г.

Рабочие программы
по учебным предметам начального общего образования
1-4 классы
(слепые)
2023 - 2024 учебный год

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

Сертификат: 009470AE819E71EA668F10AD13E22CE63E
Владелец: ГОСУДАРСТВЕННОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "СПЕЦИАЛЬНАЯ (КОРРЕКЦИОННАЯ) ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА-ИНТЕРНАТ ДЛЯ СЛЕПЫХ И СЛАБОВИДЯЩИХ ИМЕНИ В.Ш. ДАГАЕВА"
Действителен: с 07.03.2023 до 30.05.2024

Рабочая программа
по учебному предмету
«Чтение на чеченском языке»
4 класс
(вариант 3.3)
2023-2024 учебный год

Составитель:
Мучуева Малика Ахлудиевна
учитель начальных классов

1.КХЕТОРАН КЕХАТ

«Литературни йешар» дешаран предметан белхан программа (вариант 3.3) х1оттийна, Россин Федерацин дешаран а, 1илман а Министерстван 2014ш. «19» декабран №1598 йолчу омрица ч1аг1динчу могушаллин к1езиг таронаш йолчу берашна леринчу юьхьанцарчу юкъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан коьртачу положеница йог1уш а йолуш, 1-4 классийн Э.Х.Солтаханов, И.Э.Солтаханов,Эдилов С.Э. нохчийн мотт книжка авторски программин буха т1ехь, «В.Ш.Дагаевн ц1арах йолчу ГБОУ «С(к)ОШИСС В.Ш.Дагаевн ц1арахчу» йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран адаптированни коьртачу йукъардешаран программина йуххедиллар а хуьлуш.

Программа х1оттийна б1аьрсин талхар долчу дешархойн физиологически а, психологически а башхаллин тидам оьцуш.

- Программа кхочушйаран бухахь системехь-гIуллакхдаран некъ бу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iамор тIехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

Нохчийн меттан дешаран предметан башхаллаш,1алашонаш, декхарш

Йуьхьанцара йукъарадешаран школа - мехала, керла, жоьпаллин мур бу беран дахарехь: х1окху школехь д1адолало диллина долу дешар, кхузахь шорло цуьнан гонахарчу дахарца йолу йукъаметтигаш, хийцало йукъараллин дарж а, ша -шен вовзийта оьшуш хилар а совдолу. Т1аьхьа хиндолчу дерриге а дешаран бух кхуллу йуьхьанцарчу школашкахь. ЙУьхьанцарчу школехь нохчийн матто, кхечу предметаша санна, меттан 1илманан декъехь шен маь1ница а йоккха меттиг д1алоцу. Цуьнан дешарца а, кхетамца кхиорехь а доккха маь1на ду.

Маттах лаьцна хаарш, барта а, йозанан а къамелан хаамаш караберзорца дешархойн таро хуьлу кхийолу дешаран предметаш а кхиамца 1амо, цуьнца цхьаьна гонахарчу дахарх дозуш долу шайн хаарш шордан.

«Школана хьалха лаьтта декхарш кхочушдарехь 1аламат доккха маь1на ду ненан меттан, х1унда аьлча школо болх оцу маттахь д1аболорца караерзайо беро дахарехь гул йина а ненан маттахь билгалйолуш йолу а хьекъалан хазна. Оцу кийчачу буха т1ехь школо д1ах1оттабо ша кхи д1а а бен болу болх, аьлча а дуьненах лаьцна болу берийн кхетам алсам а боккху, уьш г1иллакх-оьздангалла йолуш кхиорехь а царна дешар 1аморехь а дерриге а декхарш кхочуш а до.

Вайн школашкара дешархой йукъараллин пайдечу къинхьегамна а, нохчийн къоман беркате т1аьхье хинйолчу кепара а кечбаран декхарца цхьаьна царна нохчийн меттан хаамаш балар доккха маь1на долуш ду.

Йуьхьанцарчу муьрехь ненан мотт хьехаран коьрта декхар ду къамелан г1уллакхан цхьадолу тайпанаш 1амор (къамеле ладог1аррий, цунах кхетаррий; вистхила 1аморрий; дешаррий, йозий). Цул сов, оцу муьрехь ондда бух кхолла беза ненан маттахь вовшашца т1екаре хила хаарна, иза берашна хьехаран а, кхетош-кхиоран а коьрта г1ирс хилар хаийтарна.

Цуьнца цхьаьна кхийолчу дешаран предметийн санна, ненан матто йуьхьанцарчу муьрехь кхочушдан деза цхьадолу мехала йукъара г1уллакхаш а:

- ✓ дешархойн 1аламах а, йукъараллих а долу хааршший, 1илманан йуьхьанцара кхетаммий кхиор;
- ✓ логически а, васт х1отторан а ойла кхиор;
- ✓ къинхьегаме а, цуьнца цхьаьна дешаре а болу лаам кхиор;
- ✓ лакхарчу классашкахь кхиамца деша бераш кечдар;
- ✓ гонахарчу дахарца йолу йукъаметтиг а, нахе йолу нийса дог-ойла а кхетош-кхиор».

Программин бухе ехкина х1ара принципаш:

- ✓ уьйран принцип, къамел кхиоран декъехь дешархой т1екаре хила 1амор шегара лоьхуш йолу;
- ✓ кхетамаллин принцип, мотт 1аморца доьзнарг кхетам болуш 1амор лоьхуш йолу.

Программо маттаца дозург практически карадерзо дезарг къастийна ца 1аш, меттан хиламаш, цара маттехь д1алоцучу меттиге хьаьжжина, хьалха-т1аьхьа уьш караберзор а тидаме эцна.

Нохчийн мотт 1аморехь дешархойн дешнийн барам совбаккхар а ду мехала. Жигара шех олуш болу дешнийн барам х1ора классехь билгалбеш тидаме эцнарг х1ара ду: оцу барамехь дешнаш берийн лексикехь хилахь, цара таро лур йу царна х1ора денна йоза - дешар 1аморан декъехь т1екаре хила. ЙУьхьанцарчу классийн дешархойн лексикийн барам 3000 гергга дош хила деза, царах 600 дош карадерзадо цара 1-чу классехь, 700-шолг1ачу классехь, 800-3-чу классехь, 850-4- чу классехь. Хьехархочо шен лаамехь церан барам совбоккхуш х1ора классехь йукъадало тарло кхин а 50-70 дош.

И дешнаш жигара карадерзор д1ахьо церан лексически цхьа маь1наш хилар а довзуьйтуш, омонимаш, синонимаш, антонимаш йовзийтарца, дешхьалхенийн, суффиксийн г1оьнца цхьана орамах керла дешнаш кхолларца.

Дешархошна бовзуьйту дешан фонетически, морфологически х1оттам, цара 1амадо коьрта къамелан дакъош а, церан грамматически категореш а, предложенехь оцу къамелан дакъоша кхочушден синтаксически г1уллакх а. Лексически а, грамматически декъехь дешнаш карадерзор деа шарахь д1ахьо.

Грамматически а, орфографически а материал программи йукъа йалийна х1ора т1ейог1учу классехь т1етт1а шоръйаран,к1аргъйаран, чолхейаккхаран хьесапехь.

Массо а кепара мотт 1аморан а, къамел кхиоран а г1уллакх кхочушдина самукъанечу, еша дог дог1учу тексташна а, упражненешна а т1ехь.

Программехь коьрта меттиг д1алоцу т1екаре хила 1аморан карадерзораш, шардарш кхиоран балхо. Барта къамел кхиор хила деза дешархойн коьртачу тидамехь уьш еша а, йаздан а 1емачу хенахь а, грамматикех болу хаамаш царна бовзуьйтуш а, йозаелла тексташ х1иттош а, упражненеш кхочушъеш а.

Х1ора урокехь берийн дистхилар алссам хила деза: хаттарш деш, царна жоьпаш луш, шайх лаьцна дуьйцуш, вовшашца къамел деш, хьехархочуьнца йукъаметтиг лелош, ешначун чулацам йухасхьабуьйцуш.

Дешан маь1ни т1ехь а, аларна, нийсайаздарна а т1ехь бен болх биллина беш хилар мехала ду. Билгалйинчу темина, суьртах, бинчу тидамех, кинох лаьцна шайна еллачу кепаца а, шаьш а дийцаран, хаттаран, айдаран, т1едожоран предложенеш, тексташ, диалогаш х1итто 1амо деза бераш.

Йуьхьанцарчу школехь нохчийн мотт 1аморан 1алашонаш:

- ✓ т1екаре хила дезаран, йоза-дешар кхи д1а а 1амо дезаран 1алашонца нохчийн мотт караберзор;
- ✓ къамелдаран хьуьнарш кхиор, нохчийн маттахь вовшашца т1екаре лело хаар;
- ✓ нохчийн меттан лексикех, фонетикех, грамматикех болу т1еххулара хаамаш караберзор;
- ✓ ладог1а, вистхила, шен маттахь еша, йаздан хаар карадерзор;
- ✓ Нохчийн Республикин пачхьалкхан нохчийн матте шовкъ кхоллар, шен къоман культурин дакъа иза хиларе терра.

Дешаран предметан чулацаман мехаллин аг1онаш:

Йуьхьанцара школа чекхъйаьккхинчу дешархойн программа караерзийча хила деза жам1аш:

- ✓ дешархой синъоьздангаллин мехаллаш евзаш, къоман г1иллакх-оьздангаллин баххаш т1ехь кхиъна хилар;
- ✓ доьзалан дахар девзаш хилар;
- ✓ къоман культура а, бусулба дин а девзаш хилар;
- ✓ Росси пачхьалкхан гражданин ша вуйла хууш хилар;
- ✓ синъоьздангаллин мехаллаш кхиор дешархойн коьртачу г1уллакхашна т1е дахар: урокийн, урокел арахьарчу а, йукъараллин пайдечу а.

Дешаран планехь нохчийн матто д1алоцу меттиг

Программа х1оттийна йуьхьанцара йукъарадешаран федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан буха т1ехь, базисни дешаран планан 3-чу варианто нохчийн маттана луш йолчу таронашца нисъеш. Нохчийн мотт хьехаран башхалла билгалъйаьккхина тематически планаш т1ехь. Мотт хьеха билгалдина сахьташ кху кепара ду: *4-чу классехь 2 сахьт к1ирнах, дерриге шарахь 68 сахьт*.

Ала деза, х1ара программа герггарчу хьесапехь йу. Герггарчу йуьхьанцарчу йукъарадешаран программин буха т1ехь х1отто езаш йу пачхьалкхан аккредитаци йолчу дешаран учрежденин дешаран г1уллакхан декъашхойн хьашташка а, оцу дешаран учрежденин башхалле хьаьжжина а йолу йуьхьанцарчу дешаран йукъарадешаран программа.

Дешаран предметан йукъара чулацам

«Литературни йешар» предмето чулоцу х1ара дакъош: дешархочун «Йешарца доьзна г1уллакх», «Исбаьхьаллин текстийн буха т1ехь долу дешархойн кхоллараллийн г1уллакх», «Берийн ешаран гуо» йаздархойн ц1ерш а йовзуьйтуш, дешархошна кху предметехула евзар йолу ерриге а произведенеш, хуьлийла уьш дийнна произведенеш йа церан дакъош. Программи йукъа дог1у иштта кхидолу дакъош а: «Литературоведчески пропедевтика», «Библиографически культура», «Къамелан кепашца доьзна долу г1уллакхаш». Боккха тидам т1ебахийтина нохчийн матте ладог1ар декъана а. «Ешар» ц1е йолчу декъехь къаьсттина тидам т1е бахийтина къастош ешарна. ЙУьхьанцарчу классашкахь нийса а, шерра а ешарехь карадирзинчу хаарша аьтто бийр дешархойн лакхарчу классашкахь литература йовзарехь а. «Дистхилар», «Йоза» дакъоша

аьтто бийр бу барта а, йозанан а къамел кхиорехь. Боккха тидам т1е бахийтина вистхила хаарна а, къамелан оьздангаллина а, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш караберзорна а.

Къамелан кепаш. Ладог1ар.

Дуьйцу къамел ладог1арца т1еэцар, цхьанатайпана иза кхетадар, ладоьг1начуьнца доьзна хаттаршна жоьпаш далар, ладоьг1начун чулацамах лаьцна
шена хаттар дала хаар, х1ун 1алашо йолуш ладуьйг1ира къамеле кхетадар. Стихотворни къамеле ладог1а хаар, ладоьг1 начун дог-ойла къастор.

Йешар.

Хезаш ешар. Кхеташ, нийса, цхьанаэшшара хезаш йешар. Йешаран чехкалла доза тухуш къастош йац, хlорадешархочун башхалле хьожжий къастош хуьлу и барам. Ешаран сихалла т1аьхь-т1аьхьа чехкайоккху. Йоьшучу хенахь соцунг1ашший, интонаций, сацаран хьаьркаш лар а деш, кхетаме, нийса, цхьанаэшшара дийначу дешнашца ешар.

Дагахь ешар.

Дагахь йоьшучу хенахь йоьшучун маь1нах кхеташ хилар. Йешначу текстехь оьшуш болу хаамаш карон а, меттан исбаьхьал-лин г1ирсаш ган а хаар.

Къамел дар. Барта къамелан оьздангалла.

Монологически къамел барта къамелан кеп санна. Монологически кепара аьллачун коьртачу маь1них кхеташ хилар. Къамелан кепаш: дийцар. суртх1оттор. ойлайар.

Шен аларехь меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эцар(синонимех, вастаме дешнех. антонимех, дустарех, эпитетех). Шен аларна план х1оттор. Монологически алар дозаделла а, маъ1на долуш а хилар. Диалогехь ден къамел: цуьнан башхалла. Хьайца къамел деш волчуьнга ладог1а а, цо дуьйцучух кхета а, цунна жоп дала а хаар. Хьуна ца хетачу, кхечу кепара олучуьнга ладог1а а, тешшош цунна жоп дала а хаар. Кхечу къомах волчу нийсархочуьнца диалог д1ахьочу хенахь цо дечу къамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш, иза т1елаца хаар. Шен къамелехь меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эца хаар.

Йоза. Йозанан къамелан оьздангалла.

Йозанан къамелан барамаш. Йозанца аьллачун чулацам билгалйинчу темица бог1уш хилар. Йозанехь йовзуьйту коьчал маь1на а долуш, вовшашца йозаелла а хила езар. Йозанан къамелехь меттан исабьхьаллин г1ирсех пайда эцар. Йозанехь шенахетарг ала хууш хилар: хаттарна жоп дала, изложени. йоцца сочинени йазъйан (сурт1хотторан, дийцаран, ойлайаран кепехь).

Йешаран г1уллакхийн кепаш.

Дешаран а, 1илманан кхетаме тексташца а бен болх (х1ума довзаран декъехула долу г1уллакхаш).

Дешаран а, 1илманан кхетаме текстех болу йукъара кхетам. Шен маттахь и тексташ кхеташ т1еэцар. Ешначун чулацамца доьзначу хаттаршна жоьпаш далар. Хаамаш луш болу г1ирсийн хьасг санна дешаран, 1илманан кхетаме тексташ т1еэцар, царах кхеташ хилар. Дешаран, 1илманан кхетаме текстийн тема а, коьрта ойла а билгалъйар. Маь1нин чекхдевллачу дакъошка текст екъар, царна ц1е тиллар. Текстехь бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъйар. Текстехь коьрта дешнаш билгалдар. Оцу коьртачу дешнашна т1е а тевжаш, текст йуха - схьайийцар. Нохчийн дешнаш а, дешнийн цхьаьнакхетарш а, дийнна предложенеш а, оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте йаха а хаар.

Исбаьхьаллин тексташца болх бар.

Дешархочун х1ума довзаран декъехула долу г1уллакхаш

Исбаьхьаллин текст вукху текстех къаьсташ хиларх кхетар. Текстан ц1е а, кортош а, чулацамца бозабеллачу йукъаметтигех кхеташ хилар. Текстан чулацамах лаьцна долчу хаттаршна жоьпаш далар. Меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эцарца исбаьхьаллин текст йухасхьайийцар (йуьззина, йоцца. хоржуш). Исбаьхьаллин текстан жанр, тема, коьрта ойла, сйужет, д1ах1оттаман билгало (антитеза) къастор. Текст дакъошка екъар, хlорадекъан тема билгалъйар, коьрта дешнаш а. исбаьхьаллин васташ а къастор. Дакьошна ц1ерш тахка а, ц1еран предложенийн а, хаттарийн кепехь план хlоrroа хаар. Турпалхойн дика а, ледара амалш билгалъйаха а, персонажаша дечу г1уллакхашка, йаздархочо еллачу характеристике хьаьжжина а мах хадо хууш хилар. И характеристика лучу хенахь персонажийн г1уллакхийн бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъйахар. Шадийриг турпалхочо иштта х1унда дира бохучух кхетар а. цу декъехь шена хегарг ала хаар а.

Персонажана характеристика лучу хенахь интерьеро а, портрето а д1алоцу меттиг. Турпалхой а, цара ден г1уллакхаш а вовшашца дустар. Персонажийн къамел а, авторан текст а. Текстехь болу меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, (эпитет, дустар, метафора) уып мича 1алашонца йукъа балийна а хаар. Пейзаж а, исбаьхьаллин текстехь цо д1алоцу меттиг а. Хиламаш

схьакъастор а, уып вовшашца бустар а, цара синхаамна бен 1аткъам а. Теманашца цхьаьнайог1у оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин тексташ вовшашца йустар. царна т1ера йукъара а, башхадерг а къастор, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш бустар.

Дешархочун кхолларaллин г1уллакхаш

Кьастош ешар. ЙАххьашца ешар. Прозехь йолчу текстана инсценировка х1оттор. Ешначу исбахьаллин произведенин буха т1ехь шен текст кхоллар. Барта дешнашца суртдиллар. Изложени. Мини-сочинени. Нохчийн маттера дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте а даккхар. Нохчийн барта кхолларaллераоьрсийн х1етал-металшца. кицанашца, аларшца маь1ница дог1урш лахар. Ша туьйранаш кхоллар (1амийнчаьрца дог1уш) къоман дахарехь дерг а, культурин бакъдерш йукъа а далош.

Нохчийн а, оьрсийн а литературийн тексташ кхоллар, церан йукъара дерг а, башха дерг а билгал а деш.

Берийн ешаран гуо

Нохчийн а, кхечу къаьмнийн барта кхолларaллин произведенеш, нохчийн а, кхечу къаьмнийн а классикийн тоьлла произведенеш, х1инцалерчу йаздархойн произведенеш, исторически, 1илманан кхетаме, справочно-энциклопедически тексташ, фантастика. Исбаьхьаллин текстийн герггарчу хьесапехь йолу тематика: вайн Даймахккаххий. нохчийн пачхьалкхан коьртачу шахьарххий, нохчийн пачхьалкхерчу халкъийн доттаг1аллеххий, вайн халкъан хьаналчу къинхьегамаххий, цо машарехьа латточу къийсамаххий, вайн г1аланеххий, йартеххий, 1аламаххий, дийнатеххий. акхаройххий, беран дахареххий. церан г1уллакхеххий, доттаг1аллеххий, цара баккхийнаш ларарххий, вовшашна накъосталла дарххий, тергонца хьажарххий, адамийн дийнаташца йолу йукъаметтигаххий, 1аламаххий, адамийн цуьнца йолчу йукъаметтигаххий, тайп-тайпанчу корматаллеххий, къинхьегамаххий, йукъарчу къахьегаран ирсаххий, г1иллакх-оьзданагаллех, эхь-бехках, ийманах лаьцна дийцаршший, стихотворенешший. статьйашший. Вайн дукхакъаьмнийн Боккха Даймохк.

Литературоведчески пропедевтика

Прозехь а, стихотворенин кепехь а долу къамел, уьш вовшех къасто хаар. Хьехархочун г1оьнца текстехь х1ара литературоведчески кхетамаш карон хаа: жанраш (фольклоран кегийра жанраш, халкъан а, литературни а туьйра, туьйра-кица. дийцар. стихотворени, сйужет, тема, д1ах1оттам (антитеза), коьрта ойла (идей), турпалхо (персонаж), куц-кеп (портрет), пейзаж, интерьер, синоним, антоним, эпитет, дустар, метафора, олицетворени, ритм, рифма. Гочдар.

Библиографически культура

Еша билгалйинчу книгаш йукъара книга харжа а, произведенин кортош а, аннотаци а схьалаха а, автор а, иллйустрацеш ехкина художник билгалван а хаар. Текстам чулацамера хиламаш а, иллйустрацеш вовшех буоза хаар.

ЙУьхьанцарчу школехь дешначул т1аьхьа дешархочун кхид1а а дешаре болу лаам а кхиъна болу, цуьнан къамелан а, ешаран культурин, литературни кхиаран а т1ег1а оьшучу бараме кхочу, уьш билгалдовлу х1окху хааршца:

-нохчийн меттан къамелан коьрта кепаш карайирзина хилар;

-тайп-тайпана тексташ вовшех къасто хаар (дешаран, 1илманан-кхетаме. исбаьхьаллин).

Интеллектульни, синъоьздангаллин декъехь кхиархьама, гонахара дахар довзархьама дешаран, 1илманан-кхетаман, исбаьхьаллин текстийн маь1нех кхеташ хилар. Исбаьхьаллин тексташца болх бар. Хаамбаран хьаст хиларан хьокъехь уьш т1еэцна ца 1аш, дешархочуьнгахь синоьздангалла а, эстетически чам а кхиорехь и тексташ оьшуш хиларх кхетар. Исбаьхьаллин текстaшна анализ йаран билгалла, литературни кхиарехь дешархошна т1аьхьа оьпур долу, хаарш карадерзор. Церан жанр, тема, идей, д1ах1оттаман кепаш, исбаьхьаллин сурт х1отторан г1ирсаш къасто хаар.

Хlоракъоман литература - культура кхиоран декъехь мехала г1ирс хиларх кхетар; нохчийн а, кхечу къаьмнийн исбаьхьаллин тексташ вовшашца йустарца церан йукъара дерг а, башхадерг къастор. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш оьрсийн матте а, оьрсийн матгара нохчийн матте йаха а хаар.

Оьшшу тоьшаллаш а далош, ша ешначу дешан искусствон произведенин а,искусстван кхечу говзарийн а мах хадо хаар.

Кхечу къомах волчу нийсархочуьнца диалог дIахьочу хенахь цо дечу къамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш. Г1иллакхе вистхила а, цо дуьйцург васе а ца дуьллуш, т1елаца а хаар.

Берийн-энциклопедически книгашца болх бан хар.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза

Метапредметни жам1аш:

- дешаран 1алашонех а, декхарех а кхеташ хилар, кхоллараллин кепара хьесанаш кхочушдар;
- шена хьалха х1оттийнчу декхаре хьаьжжина, дешаран декъехула билгалдан леринарг къасто а, цуьнан мах хадо а, и кхочушдархьама эвсаре некъ харжа а хаар;

- ша баьхначу кхиамийн бахьанех кхеташ хилар шегахь кхиор (ткъа иштта цададаларан бахьанех а, иза лазаме ца долуьйтуш т1еэца хууш а хилар;

- коммуникативни а, х1ума довзаран а декхарш кхочушдаран 1алашонца меттан гӀирссхпайда эцар;
- дечун логически кепаш (дустар, анализ, юкъара маь1на дар) караерзор;
- кхечу къаьмнийн нийсархошца цхьаьна дечу г1уллакхашкахь юкъара 1алашонаш билгалъяр, хьан, х1ун дийр ду къастор, цаьрца цхьаьна тергам латтор, ша а, вукхара а дечун цхьанакепара мах хадор;
- девне ца дерзош, 1оттаме дерш д1адерзор, ларамца т1еэцар кхечу къомах волчун амалехъ дерг;
- базови предметийн кхетамаш, кхечу предметашца боьзна кхетамаш а караберзор, шен предметна уьш буозар.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза

Предметни жам1аш:

- къоман а, дуьненан а, культурийн хилам а, синъоьздангаллин мехаллаш, ламасташ лардаран а, кхид1а а д1акховдоран г1ирс санна литературех кхетар;
- ша-шен кхиарехь ешаран мах лакхара хиларх кхетар; виллина йоьшуш хила везаш хилар болу лаам шегахь кхиор; дуьненах а, къоман исторех а, культурех а болу
- кхетамаш кхиор; юьхьанцара г1иллакх-оьздангалла кхиорехь литературо д1алоцу меттиг къасто а, дика а, вуо а х1ун ду хууш хилар;
- х1унда еша еза бохучух кхеташ хилар, цу декъехь тайп-тайпанчу ешарх пайда эцар;
- дешаран а, 1илманан кхетаме, исбаьхьаллин тексташ ладог1арца т1еэца а, кхеташ еша а, цхьанатайпана царах кхета а хууш хилар; стихотворенин кепехь йолу тексташ къастош ешаран юьхьанцара хаарш карадерзор;
- прозаически исбаьхьаллин произведенеш юхасхьайийца а, церан чулацамах долчу хаттаршна жоьпаш дала а, ешначу дешаран, 1илманан кхетаме, исбаьхьаллин текстийн бахьанин-т1аьхьалонийн з1енаш къасто а хаар карадерзор;
- меттан бакъонаш а ларъеш, йозанехь а, барта а доцца дийцарш х1итто хаар карадерзор;
- хьайца къамел деш волчуьнга а ладог1а а, цо дуьйцучуьнца реза вацахь а, делил далорца айхьа бохург т1еч1аг1дан а, г1иллакхехь вистхила а, диалог д1аяхьа а хаар карадерзор;

- исбаьхьаллин текстийн башхаллийн дуьхе а кхуьуш, дешаран, 1илманан, исбаьхьаллин teксташ вовшех къасто хаар;
- ешначу исбаьхьаллин, 1илманан, дешаран текстийн теманах, коьртачу маь1нах кхеташ хилар; исбаьхьаллин текстехь балийна меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, яздархочо мича 1алашонца уьш юкъа балийна а хаар;
- ша ешначу исбаьхьаллин произведенин мах хадо а, цунах лаьцна шена хетарг ала а хаар;
- ешначу текстехь йолу синъоьздангаллин мехаллаш йовзийта а, уьш шегахь кхио а хаар;
- оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин произведенийн персонажаш (дакъалацархой) вовшашца буста а, церан амалехь, г1уллакхашкахь цхьаьна дог1ург схьа а лохуш, царна харакатеристика яла а, цаьрга шен болу хьежам гайта а хаар;
- шена хаза хета книга шенна схьахаржа а, т1ебузучу хаамийн справочни хьостанех пайда эца а хаар.

4.ДЕШАРАН УРОКИЙН ТЕМИН ХЬЕСАП

№ п/п	Урокан ц1е	Сахьташ	1алашо
Хьомечу 1аламан суьрташ			
1	Беркате аьхке.	1	Берашна 1емар ду нийса а ,кхеташ а стихотворни ттексташ еша.
2	Сулейманова Зайнап.Аьхкенан сурт.	1	Берашан 1емар ду нийса а, кхеташ а, шера а стихотворни тексташ еша.
3	Дагалецамаш. 1 .Мамакаев.	1	Берашна 1емар ду произведене ешарехь авторан дог-ойла а , цуьнана 1аламе болу безамах кхета.
4	Ч1ег1ардиг.	1	Берашна хуур ду хезаш еша т1аьхь –т1аьхьа ша-шена ешарга а боьрзуш; бераш кхетар бу шаьш ешначун чулацамах.
5	Гуьйре .Мамакаев Мохьмад	1	Берашна 1емар ду дийцаран тексташ хезаш еша т1аьхь – т1аьхьа ша-шена ешаре а воьрзуш.
6	Хасаев Хьасан. Шийла гуьйре.	1	Берашна 1емар ду дийцаран тексташ шера хезаш еша т1аьхь – т1аьхьа ша-шена ешаре а боьрзуш.
7	Гуьйре.Окуев Шима.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворениш еша ; дерашна 1емар ду стихотворни текстан башхаллаш йовза.
Вайн Даймехкан д1адаханчунна т1ера			

8	Таймин Бийболатан илли	1	Берашна 1емар ду дийцаран тексташ шера хезаш еша т1аьхь – т1аьхьа ша-шена ешаре а боьрзуш.
9	Эла Мусостий, Адин Сурхо.	1	Берашна 1емар ду къастош йаздархочун дог-ойла а гойтуш д1аеша стихотворни текссташ.
10	ЭлаМусостий, Адин Сурхо.	1	Берашна 1емар ду дийцаран текссташ мелла-ша ешарна т1ера ч1ог1а ешара боьрзуш еша .
11	Астаг1а Тимар.	1	Берашнахуурдукхетош ,йаздархочун дог-ойла а гойтуш , стихотворнитекссташеша.
12	«Астаг1а Тимар».Коьрта турпалхо	1	Берашна 1емар ду нийса ,шера дийцаран текссташ еша.
13	Гайсултанов Умар.Дахар а,кхолларалла а.	1	Берашна 1емар дукхеташ,йаздархочун дог-ойла а гойтушстихотворениеша;
14	ЙУур ца хилча. Коьрта турпалхой.	1	Берашна 1емар ду цхьанаэшарехь меллаша ешарна т1ера ч1ог1а ешаре е боьрзуш дийцаран текссташ еша.Берашна хуур ду предложени чаккхенгахь соцунг1а йарца билгалъйаккха.
15	ЙУур ца хилча.	1	
16	Къонах хьанах олу?	1	Берашна 1емар ду цхьанаэшарехь меллаш аешарна т1ера ч1ог1а ешаре е боьрзуш дийцаран текссташ еша.
Вайн республика- Нохчийчоь			
17	Вайн Республика- Нохчичоь В.Баширов. Сан хьоме Нохчичоь.	1	Берашна 1емар ду цхьана эшарехь меллаша ешарна т1ера ч1ог1а ешаре е боьрзуш дийцаран текссташ еша.
18	Декалахь сан илли. Ахмадова Тамара.	1	Берашна 1емар думеллашаешарна т1ера ч1ог1а ешаре а боьрзушдийцарантекссташеша.

19	Яшуркаев Салман. Дахар а,кхолларалла а.	1	Берашна 1емар ду т1адам болчухьсацарцакхетошдийцарантексташеша. Берашнахуурдумассарацхьана ,ша-шенаеша
20	Яшуркаев Салман. Пасха.	1	Берашна 1емар дукъастош ,авторан дог-ойлагойтушстихотворнитексташеша.
21	Пасха.	1	Берашан 1емар дунийса а,кхеташ а, шераадийцарантексташеша. Берашнахуурдучулацамахккхета.
Вайга туьйранаша кхойкху			
22	Нохчийн хиш. Ахмадов Муса.	1	Берашна 1емар ду меллаша ешарна т1ера ч1ог1а ешарна т1е а боьрзуш дийцаран тексташ еша.
23	Муьлха йоккха хилла?	1	Берашна 1емар ду , хезаш , меллаша , з1енаца , кхетош дийцаран тексташ еша
24	Чантиев Умар. Хьекьал тоьлла.	1	Берашан 1емар ду , ч1ог1а чу озаца д1абуьйлабелла меллашачу озе а боьрзуш дийцаран тексташ еша.
25	Хьекьал тоьлла.	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
26	А.Дадуев.Мара бойна Салман.	1	Берашан 1емар ду , ч1ог1а чу озаца д1абуьйлабелла меллашачу озе а боьрзуш дийцаран тексташ еша.
27	Мара бойна Салман.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни текcташ еша.
28	Къоьллел хьекъал тоьлла.	1	Берашна 1емар ду меллашачу озана т1 ера ч1ог1ачу озана т1е а воьрзуш дийцаран тексташ еша.

29	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
30	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни005 тексташ еша.
31	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	Берашан 1емар ду , ч1ог1а чу озаца д1абуьйлабелла меллашачу озе а боьрзуш дийцаран тексташ еша.
32	Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а.	1	Берашна 1емар ду меллаша а, ч1ога а дицаран тексташ еша.
33	Охх1ай.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
34	Махана аьлла баркалла.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
35	Дашо б1араш. Гайсултанов Умар.	1	Берашна 1емар ду меллашачу озана т1 ера ч1ог1ачу озана т1е а воьрзуш дийцаран тексташ еша .
Нохчийн къоман баккхий йаздархой			
36	Со кхин хьуна декар дац…	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
37	Со кхин хьуна декар дац…29	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
38	Дуьйлало. Мамакаев Мохьмад	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
39	М.Мамакаев дахар а,кхолларалла а	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.

40	Хьуьнхахь.	1	Берашна 1емар ду хезаш а, меллаша а дийцаран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацамах кхета.
41	М.Мамакаев дахар а,кхолларалла а	1	Берашна 1емар ду нийса а , кхеташ а , шера а йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
42	Даймохк. Мамакаев 1арби.	1	Берашна 1емар ду хезаш а, меллаша а дийцаран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацамах кхета.
43	1.Гайсултанов дахар а,кхолларалла а.	1	Берашна 1емар ду йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
44	Диканиг. Гайсултанов Умар.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а дийца ран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацам талла, цунах кхета.
45	Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а дийца ран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацам талла, цунах кхета.
46	Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацамах кхета.
47	Ло дог1уш. Эдилов Хасмохьмад Э.	1	Берашна 1емар ду нийса а, кхеташ а стихотворни тексташ еша.
Сийлахь - доккхачу зеран муьрехь			
48	Синтем боцу денош. Саракаев Хьамзат.	1	Берашна 1емар ду нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша.
49	К1ентан дуьхьа.Зайнутдинов Абдулла.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а дийца ран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацам талла,

			цунах кхета.
50	К1ентан дуьхьа.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша. Берашна 1емар ду чулацамах кхета.
51	Баьпкан йуьхк. Ахмадов Умар.	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
52	Баьпкан йуьхк.	1	Берашна евзар йу 1.Мамакаевн «ЙУ1аьстенан йуьхь» ц1е йолу стихотворении, 1емар ду нийса а, кхеташ а, шера а тексташ еша.
Болх бе. Халкъан дуьхьа ваха			
53	Йухаверза йиш йац. Гайсултанов Умар.	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
54	Йухаверза йиш йац.(2 дакъа).	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша.
55	Йухаверза йиш йац.(3 дакъа).	1	Берашан 1емар ду нийса а, кхеташ а йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворенин тексташ еша.
56	Йухаверза йиш йац.(4 дакъа).	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша. Берашна 1емар ду предложенин чаккхе соцунг1а йарца аз лахдарца билгалъйаккха.
57	Жима Зарет. Берсанов Х-А.	1	Берашан 1емар ду нийса а, кхеташ а йаздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворенин тексташ еша.
58	Гайсултанов Умар Совг1аташ.	1	Берашна емар ду нийса а, кхеташ а, шера а дийцаран тексташ еша.

59	Совг1аташ.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша.
60	Гайсултанов 1умар. Ч1ег1ардиган бен.	1	Берашна 1емар ду нийса а, кхеташ а стихотворни тексташ ешар. Берашна 1емар ду авторан дог-ойла а гойтуш еша.
61	Ч1ег1ардиган бен.	1	Берашна 1емар ду нийса а, кхеташ а стихотворни тексташ ешар. Берашна 1емар ду авторан дог-ойла а гойтуш еша.
62	Эх1, хьо мерза илли! Гацаев Саь1ид.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша.
63	8-г1а март. Джамалханов З.	1	Берашна евзар йухалкъан барта кхолларалла йовзийтар, цуьнан тайпанаш девзар ду. Берашан хуур ду чулацам схьабийца.
64	Рашидов Шаид. Ахь сунна гечделахь.	1	Берашна евзар йу халкъан барта кхолларалла йовзийтар, цуьнан тайпанаш девзар ду.
65	Б1аьстенан 1уьйре.Мамакаев 1аьрби.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а туьйранаш деша.
66	Сулейманова Зайнап «Зу халхайолу».	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а туьйранаш деша.
67	«Зу халхайолу».	1	1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш.
68	Т1еч1аг1дар.	1	Берашна 1емар ду нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша.
Дерриге: 68 сахьт			

5. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧЕСКИ ПЛАН

№ п/п	Урокан ц1е	Сахь-таш	Беттан де		Примечани
			планаца	билгалдолу	
Хьомечу 1аламан суьрташ					
1	Беркате аьхке.	1	05.09		
2	Сулейманова Зайнап. Аьхкенан сурт	1	06.09		
3	Дагалецамаш. 1 .Мамакаев	1	12.09		
4	Ч1ег1ардиг.	1	13.09		
5	Гуьйре .Мамакаев Мохьмад	1	19.09		
6	Хасаев Хьасан. Шийла гуьйре	1	20.09		
7	Гуьйре .Окуев Шима.	1	26.09		
Вайн Даймехкан д1адаханчунна т1ера					
8	Таймин Бийболатан илли	1	27.09		
9	Эла Мусостий, Адин Сурхо.	1	03.10		
10	ЭлаМусосттий, АдинСурхо.	1	04.10		
11	Астаг1а Тимар.	1	10.10		

12	Астаг1а Тимар	1	11.10		
13	Йуур ца хилча. Гайсултанов Умар	1	17.10		
14	Йуур ца хилча.	1	18.10		
15	Йуур ца хилча.	1	24.10		
16	Къонах хьанах олу?	1	25.10		
Вайн республика- Нохчийчоь					
17	Вайн Республика- Нохчичоь В.Баширов . Сан хьоме Нохчичоь.	1	07.11		
18	Декалахь сан илли. Ахмадова Тамара	1	08.11		
19	Яшуркаев Салман. Пасха	1	14.11		
20	Яшуркаев Салман. Пасха	1	15.11		
21	Пасха.	1	21.11		
22	Нохчийн хиш. Ахмадов Муса	1	22.11		
Вайга туьйранаша кхойкху					
23	Муьлха йоккха хилла?	1	28.11		
24	Чантиев Умар. Хьекьал тоьлла.	1	29.11		

25	Хьекьал тоьлла.	1	05.12		
26	Мара бойна Салман. А.Дадуев	1	06.12		
27	Мара бойна Салман.	1	12.12		
28	Къоьллел хьекъал тоьлла.	1	13.12		
29	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	19.12		
30	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	20.12		
31	Хьекъал долу йо1а, кхелахо а.	1	26.12		
32	Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а.	1	27.12		
33	Охх1ай.	1	09.01		
34	Махана аьлла баркалла.	1	10.01		
35	Дашо б1араш. Гайсултанов Умар	1	16.01		
Нохчийн къоман баккхий йаздархой					
36	Со кхин хьуна декар дац…	1	17.01		
37	Со кхин хьуна декар дац…	1	23.01		
38	Дуьйлало. Мамакаев Мохьмад	1	24.01		
39	М.Мамакаев дахар а, кхолларалла а.	1	30.01		

40	Хьуьнхахь.	1	31.01		
41	М.Мамакаев дахар а,кхолларалла а.	1	06.02		
42	Даймохк. Мамакаев 1арби.	1	07.02		
43	1.Гайсултанов дахар а,кхолларалла а.	1	13.02		
44	Диканиг. Гайсултанов Умар.	1	14.02		
45	Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	20.02		
46	Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	21.02		
47	Ло дог1уш. Эдилов Хасмохьмад Э.	1	27.02		
Сийлахь - доккхачу зеран муьрехь					
48	Синтем боцу денош. Саракаев Хьамзат.	1	28.02		
49	К1ентан дуьхьа.Зайнутдинов Абдулла.	1	05.03		
50	К1ентан дуьхьа.	1	06.03		
51	Баьпкан йуьхк. Ахмадов Умар	1	12.03		
52	Баьпкан йуьхк.	1	13.03		
Болх бе. Халкъан дуьхьа ваха					
53	Йухаверза йиш йац. Гайсултанов Умар.	1	26.03		

54	Йухаверза йиш йац.(2 дакъа)	1	27.03		
55	Йухаверза йиш йац.(3 дакъа)	1	02.04		
56	Йухаверза йиш йац.(4 дакъа)	1	03.04		
57	Жима Зарет. Берсанов Х-А.	1	09.04		
58	Совг1аташ. Гайсултанов Умар.	1	10.04		
59	Совг1аташ.	1	16.04		
60	Ч1ег1ардиган бен. Гайсултанов 1умар.	1	17.04		
61	Ч1ег1ардиган бен.	1	23.04		
62	Эх1, хьо мерза илли! Гацаев Саь1ид.	1	24.04		
63	8-г1а март. Джамалханов З.	1	30.04		
64	Рашидов Шаид. Ахь сунна гечделахь.	1	01.05		
65	Б1аьстенан 1уьйре.Мамакаев 1аьрби.	1	07.05		
66	Зу хелхайолу. Сулейманова Зайнап.	1	08.05		
67	Зу халхайолу.	1	14.05		
68	Т1еч1аг1дар.	1	15.05		
Дерриге: 68 сахьт					